

Gemeenten en de energieke samenleving

Een inventarisatie van de stand van zaken

December 2021

Auteurs

Maisam Haydary

Maisam.haydary@klimaatverbond.nl

Dieuwertje Walch

Dieuwertje.walch@klimaatverbond.nl

Contact

Klimaatverbond Nederland

Zijpendaalseweg 6

6814 CK ARNHEM

088-0238900

Context onderzoek

Inmiddels zijn de gevolgen van klimaatverandering bekend en staan we als samenleving voor een grote uitdaging: de bedoeling is dat we in 2050 klimaatneutraal zijn en ook zo klimaatbestendig mogelijk. Om dat doel te bereiken moet er veel gebeuren in onze samenleving. Gebouwen moeten bijvoorbeeld gaan voorzien in zowel onze warmte- als koeltebehoefte en dat op andere manieren dan voorheen. In de leefomgeving van bewoners staan allerlei duurzame-energieprojecten op stapel. Om dit alles te kunnen bewerkstelligen zijn (nieuwe) samenwerkingen nodig.

Bovengenoemde veranderingen en ontwikkelingen kunnen een grote bijdrage leveren aan het halen van de doelstelling voor 2050. Aangezien dit allemaal langdurige, vaak ingewikkelde processen zijn waarbij veel verschillende belangen spelen, is het noodzakelijk dat alle betrokkenen en belanghebbenden de mogelijkheid hebben om mee te kunnen doen, vanuit wat wij de **energieke samenleving** noemen.

Klimaatverbond Nederland ziet de energieke samenleving als een samenspel tussen de overheid, het bedrijfsleven en bewoners in de totstandkoming en uitvoering van klimaatbeleid op het gebied van zowel mitigatie als adaptatie. De energieke samenleving is waar de verschillende groepen samenkomen en waar de verschillende partijen met elkaar samenwerken op basis van gelijkwaardigheid, vertrouwen en gedeeld eigenaarschap.

Onze organisatie zet regelmatig zogeheten 'mini-enquêtes' uit in haar netwerk, om op een laagdrempelige manier inzicht te krijgen in bepaalde thematieken. Begin 2021 heeft Klimaatverbond een mini-enquête uitgezet op het thema energieke samenleving om in kaart te brengen wat de stand van zaken is bij gemeenten. In de loop van het jaar is met een aantal respondenten verdiepende vervolgesprekken gevoerd.

Doel van de enquête

Wij willen graag nagaan hoe gemeenten de samenwerking tussen de verschillende actoren binnen en buiten hun organisatie ervaren en welke behoeftes er bestaan onder gemeenten als het gaat om de energieke samenleving in lokaal klimaatbeleid. Ook zullen we stilstaan bij de rol(len) die de gemeenten op zich nemen en voor zich zien bij deze trajecten. Het is uiteindelijk ons doel om lokale overheden kaders en uitgangspunten te bieden voor een goede samenwerking tussen overheden, bedrijven en bewoners.

Bevindingen

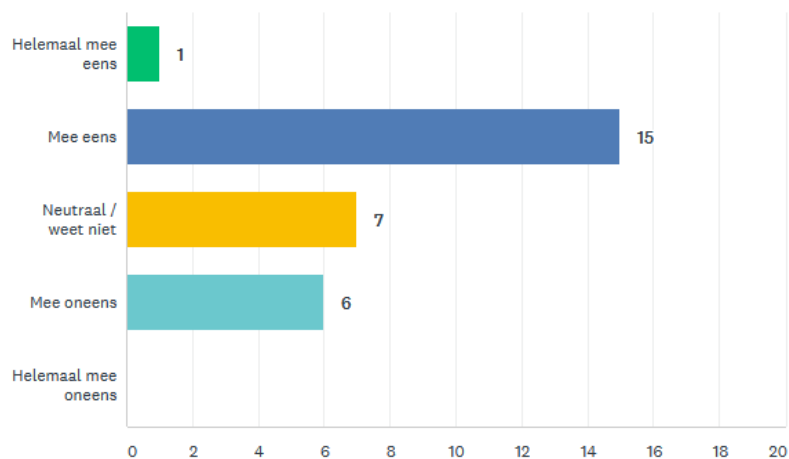
Wij hebben 29 reacties ontvangen op de enquête. In deze enquête is een aantal vragen gesteld gericht op de ervaring van gemeenten met de energieke samenleving. De enquête bestond uit negen vragen en stellingen. Bij sommige vragen kon maar één antwoord worden aangekruist, bij andere vragen konden meerdere antwoorden worden aangegeven. Bij de meeste vragen was er ook ruimte om een eventuele toelichting te geven. Zoals genoemd is een aantal respondenten na het invullen van de enquête telefonisch benaderd, om zo nog beter inzicht te krijgen in hun ervaringen over deze thematiek. De resultaten die volgden uit de enquête en de gesprekken met de benaderde gemeenten vormen de basis van de inhoud van deze rapportage.

De borging van de samenwerking binnen de energieke samenleving

Ruim de helft van de respondenten (16 van de 29) geeft aan dat de samenwerking binnen de energieke samenleving in hun gemeente goed geborgd is. Zes respondenten geven aan dat dit niet goed (genoeg) geborgd is en zeven respondenten hebben hier ingevuld dat ze het niet weten of hier neutraal in staan (zie Figuur 1).

De samenwerking binnen de energieke samenleving is in mijn gemeente goed geborgd.

Beantwoord: 29 Overgeslagen: 0

Figuur 1: Resultaten op vraag 1 uit de enquête.

“Wat is goed? Ik denk dat wij met name mensen moeten bereiken over de energietransitie die er nog niet veel over hebben nagedacht. Nu zijn met name de mensen actief die een heel duidelijke mening (voor of tegen) hebben en dat is (nu nog) een grote minderheid.”

Bij de vervolgesprekken blijkt daar soms nog wel wat nuance in te zitten. Zo geven sommige ambtenaren aan dat ze soms ook wel afhankelijk zijn van andere medewerkers en afdelingen in de gemeentelijke organisatie. Dan kan het zijn dat de

samenwerking binnen het eigen team wel goed geborgd is, maar niet perse in de organisatie als geheel. Daarbij kwam ook de vraag op wanneer zoiets dan echt goed 'geborgd' is. Een aantal gemeenten geeft aan dat de samenwerking is geborgd in beleidskaders en -visies, waarbij de nadruk vaak ligt op bewoners(initiatieven).

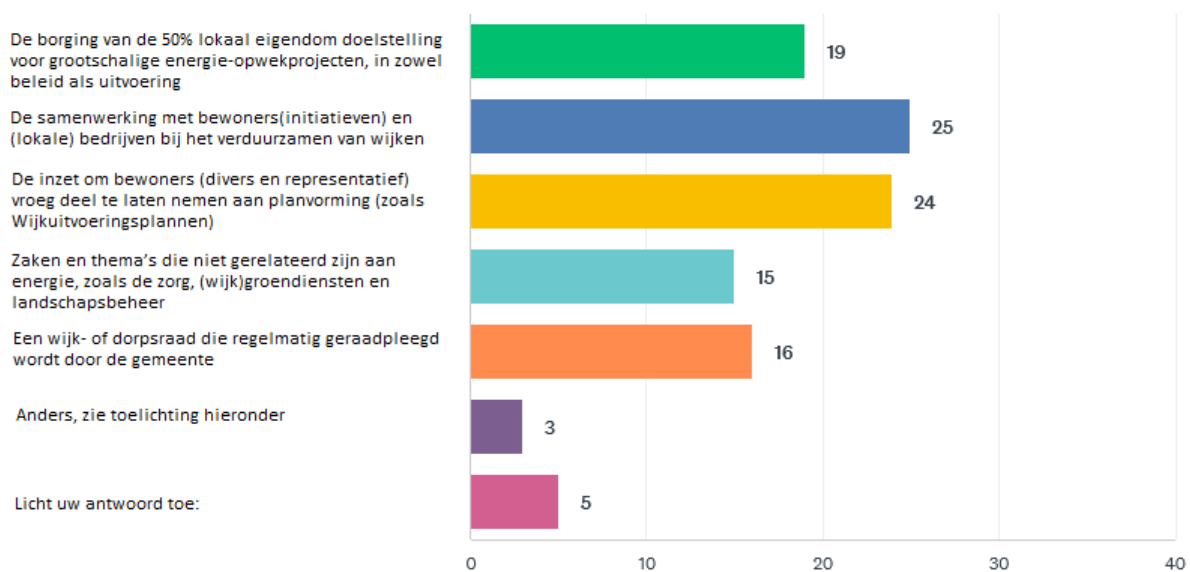
“Wij hebben regulier contact met besturen van dorpsbelangen, installateurs, ondernemersverenigingen waar we uitgebreid met hen over de vormgeving van de energietransitie in onze gemeente spreken. Dat doen we al meerdere jaren.”

“Je bent ook afhankelijk van andere medewerkers in de gemeente. Of het echt goed geborgd is binnen de organisatie, dan misschien eerder 'nee'. Dan vraag ik me ook wel af hoe je dit goed kunt 'borgen'.”

Hoe komt de aandacht voor de energieke samenleving tot uiting?

Uit de reacties in de enquête (Figuur 2) blijkt dat er in de meeste gemeenten op meerdere manieren wordt ingezet op de energieke samenleving. Bijna alle respondenten (26 van de 29) hebben hier meerdere antwoorden aangekruist. Er wordt vooral al veel inzet gepleegd op het samenwerken met bewoners(initiatieven) en (lokale) bedrijven bij het verduurzamen van wijken (25 van de 29) en om bewoners (divers en representatief) vroeg deel te laten nemen aan de planvorming, zoals bij de Wijkuitvoeringsplannen (24 van de 29).

De aandacht voor de energieke samenleving komt tot uiting in (meer antwoorden mogelijk):

Figuur 2: Resultaten op vraag 2 uit de enquête.

“Een aantal punten is wel ons voornemen, maar nog niet gerealiseerd.”

Daarnaast geven 19 respondenten aan dat de aandacht voor de energieke samenleving tot uiting komt in de borging van de 50% lokaal eigendom doelstelling voor grootschalige energie-opwekprojecten, in zowel beleid als uitvoering. 16 respondenten geven aan dat de gemeente wijk- of dorpsraden regelmatig raadpleegt. Dit werd later bevestigd in een aantal van de gesprekken, waarbij ook lokale energiecoöperaties regelmatig worden genoemd. Uit de antwoorden blijkt dat de meeste gemeenten de aandacht voor de energieke samenleving breder trekken dan de energietransitie alleen. Meer dan de helft van de respondenten (15 van de 29) geeft namelijk aan dat er ook aandacht is voor de energieke samenleving bij thema's als zorg, (wijk)groendiensten en landschapsbeheer.

Een aantal respondenten heeft bij de toelichting nog wat zaken toegevoegd, namelijk:

- Jaarlijkse inwonersenquête, gerichte vragen via een digipanel;
- Faciliteren klimaatnetwerk;
- Regulier contact en samenwerking met installateurs en ondernemersverenigingen, met wie we uitgebreid spreken over de vormgeving van de energietransitie;
- Themasessies met Jongerenraad.

Uit de gesprekken met de respondenten die zijn nagebeld blijkt dat meerdere gemeenten met het aanvragen van een RRE(W)-subsidie ook meer bewoners in beweging willen krijgen. Een aantal respondenten maakt een duidelijke koppeling tussen energie, leefomgeving en sociaal en welzijn. Een concreet voorbeeld hiervan is energiearmoede.

“Er is een plan voor participatie en communicatie opgesteld voor een bepaalde wijk. We doen alles huis aan huis; overal wordt aangebeld en niet zomaar een brief in de bus gedaan. Er zijn veel verschillende nationaliteiten aanwezig in de wijk, ook vele lagere inkomens. Hiervoor worden onder andere markten georganiseerd en er zijn wijkregisseurs betrokken. Doel is om op een leuke en makkelijke manier bewoners te betrekken.”

“De energietransitie koppelen aan andere programma (stadsvernieuwing, aanpak openbare ruimte etc.) om zo makkelijker in contact te komen met veel mensen.”

Visie op de rol van bewoners(initiatieven)

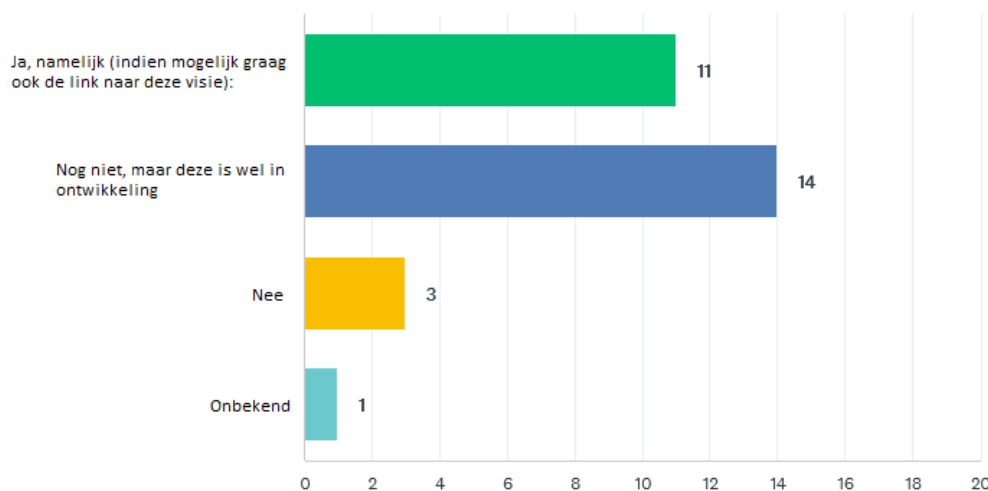
Uit de antwoorden op de derde vraag (Figuur 3) blijkt dat een aantal gemeenten reeds een visie heeft op de rol van bewoners(initiatieven) in de energietransitie (11 van de 29), of dat deze momenteel in ontwikkeling is (14 van de 29). Drie respondenten hebben 'nee' geantwoord en één deelnemer geeft aan het niet te weten. Een aantal respondenten geeft in de toelichting aan dat de gemeente nu

nog geen uitgewerkte visie heeft op dit thema, maar dat bijvoorbeeld het opstellen van de Transitievisie Warmte wordt gebruikt om hier invulling aan te geven. Dit wordt ook bevestigd in gesprekken met een aantal deelnemers; de meesten hebben (nog) geen visie opgesteld, maar gaan of zijn hier wel mee bezig, zoals in de Transitievisie Warmte.

Heeft uw gemeente een visie op de rol van bewoners (initiatieven) in de energietransitie (bijvoorbeeld in wijkverduurzaming of duurzame energie-opwek)?

Beantwoord: 29 Overgeslagen: 0

Figuur 3: Resultaten op vraag 3 uit de enquête.

“We hebben hier nog geen visiedocument over, maar wat we wel vaak doen is beginnen bij de bewoner en bedrijven om op te halen wat voor hen de beste oplossing is. Wat willen zij, wat kunnen zij en wat is er mogelijk en dan gaan we van daaruit weer verder. Dus niet direct van bovenaf of vanuit de techniek oplossingen zoeken.”

“Ja. Maar dat schreeuwen we niet van de daken. We DOEN het gewoon. In de buurten die als eerste van het aardgas af zouden kunnen.”

Sommige gemeenten hebben een duidelijk beleid of een duidelijke visie op participatie van bewoners, maar meer in algemene zin. Deze documenten zijn volgens de respondenten niet altijd toereikend voor de vraagstukken die zich aandienen in de wijkenergietransitie. De energietransitie gaat namelijk verder dan inspraak, samspraak of andere vormen van participatie. Het gaat over de huizen van mensen, hun comfort, vragen en onzekerheden bij mensen over de mogelijkheden en betaalbaarheid. Daarom gaat het vraagstuk verder dan ‘standaard’ burger- of overheidsparticipatie. Andere respondenten geven aan dat

er geen visie of beleid zwart-op-wit staat, maar dat de gemeente in de praktijk wel handelt naar een bepaalde visie.

“We hebben die niet zo zwart-wit op papier, maar we hebben wel een duidelijke grondhouding vanuit de organisatie. De gemeente is er voor de hele samenleving, we proberen die te bedienen. De transitie kun je niet vanuit het gemeentehuis laten voltrekken, je móet in verbinding staan met de samenleving. Dat zit wel in het DNA van de organisatie, daar hebben we niet een aparte visie op.”

Meer aandacht nodig voor de energieke samenleving

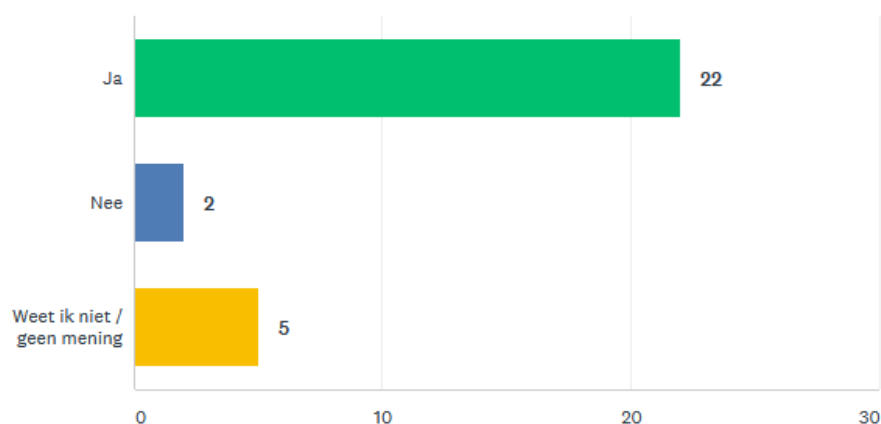
Uit het overzicht in Figuur 4 wordt meteen duidelijk dat verreweg de meeste respondenten (22 van de 29) van mening zijn dat er in zijn/haar gemeente meer aandacht besteed dient te worden aan de energieke samenleving. Twee deelnemers geven aan dat ze vinden van niet en vijf respondenten weten het niet of hebben geen mening.

“Duurzaamheid wordt organisatiebreed niet echt gedragen. Té traditioneel denken bij sommige ambtenaren, en dat is jammer voor het proces.”

“We spelen nu graag in op plekken waar energie zit, en dan op basis van woningtypologie plannen maken. In een aantal wijken zijn we wel bezig om stappen te zetten om woningen verder te verduurzamen, maar dan ook niet met 2030 als deadline voor aardgasvrij.”

Moet er volgens u meer aandacht worden besteed aan de energieke samenleving in uw gemeente?

Beantwoord: 29 Overgeslagen: 0

Figuur 4: Resultaten op vraag 4 uit de enquête.

Dit is een opvallende uitkomst, aangezien meer dan de helft van de respondenten in vraag 1 aan gaf dat de samenwerking binnen de energieke samenleving reeds

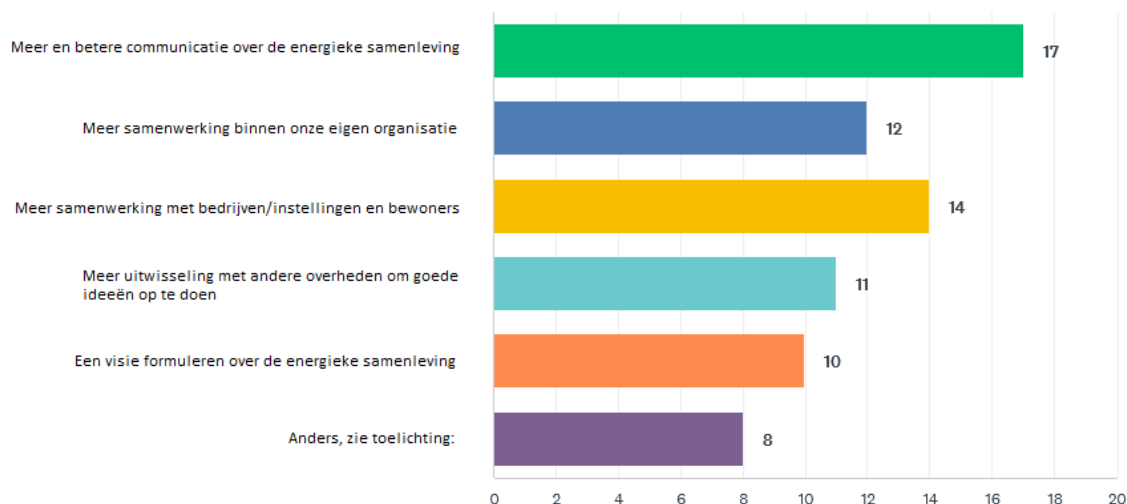
goed is geborgd in de gemeente. Het feit dat de meeste respondenten toch 'ja' aankruisen bij deze vraag geeft aan dat er nog veel ruimte voor verbetering is.

"We moeten aanleren om anders te beginnen en het vraagstuk vanuit zijstapjes aanpakken: biodiversiteit en adaptatie bijvoorbeeld. Dorpen in het groen. Bloeiende bermen. Daar wellicht makkelijker om mensen te betrekken."

Vervolgens hebben we ook nagevraagd hoe deze aandacht dan tot uiting zou moeten komen. De optie die het meest wordt genoemd (17 respondenten) is *Meer en betere communicatie over de energieke samenleving*, gevolgd door *Meer samenwerking met bedrijven/instellingen en bewoners* (14 respondenten). Zoals te zien is in Figuur 5, zijn er niet specifieke antwoorden die duidelijk een meerderheid scoren en liggen de gegeven antwoorden redelijk in gelijke aantallen. De breedte in de antwoorden laat zien dat de energieke samenleving ook een breed vraagstuk is met vele facetten. Bovendien blijkt uit verschillende toelichtingen bij 'Anders', dat ook dit lijstje zeker niet compleet is. Serieus inzetten op de energieke samenleving betekent dus ook breed inzetten op al deze punten. Een aantal interessante antwoorden die gegeven werden onder de optie 'Anders' waren:

- Ingrijpendere maatregelen op landelijk niveau;
- Meer ambtelijke capaciteit om alle plannen uit te kunnen voeren.

Zo ja, hoe? (meer antwoorden mogelijk):

Figuur 5: Resultaten op vraag 5 uit de enquête.

"Het maakt wel uit welke projectleider je op welk project zet. Niet iedereen heeft dezelfde drive."

In de vervolgesprekken ging een aantal respondenten verder in op het capaciteitsvraagstuk. Niet alleen in de zin dat er meer FTE nodig gaat zijn voor deze grote opgave, maar ook de vaardigheden en opstelling van andere mensen in de

gemeentelijke organisatie. Een goede samenwerking met bewoners en ondernemers kan namelijk een andere manier van werken vragen van de gemeente. Daarnaast wordt aangegeven dat het belang van thema's als duurzaamheid en de energietransitie niet altijd in de hele organisatie wordt gevoeld.

Uit Figuur 5 blijkt dat bij veel gemeenten vooral behoefte is aan meer en betere communicatie over de energieke samenleving. In de vervolggесprekken kwam dit ook aan de orde: op veel plekken is het lastig om een brede groep van bewoners te bereiken, laat staan betrokken te krijgen in een wijkproces. Vaak zijn er enkele kleine groepen actief in een wijk of buurt en wordt de grootste groep niet of moeilijk bereikt. Daarnaast zitten veel mensen niet direct te wachten op 'gedoe' rondom warmte en energie en is het daarom van belang om als gemeente goed na te denken over de manier waarop bewoners (initiatieven) worden benaderd. Sommige respondenten geven aan dat ze vinden dat de communicatie laagdrempeliger moet worden, maar dat ze ook manieren willen vinden als gemeente beter benaderbaar te worden voor bewoners. Zoals onderstaande quote aangeeft wordt er ook nagedacht over andere routes om met bewoners in contact te komen.

Tegelijkertijd wordt er door sommige respondenten wel een kanttekening geplaatst bij het intensief betrekken van bewoners op dit thema. Door veel verschillende thema's aan elkaar te koppelen bestaat het risico dat bewoners afhaken, omdat je het proces te groot maakt en mensen overvraagt. Actieve betrokkenheid kan ook veel tijd en energie vragen van bewoners in processen die ook behoorlijk langdurig zijn. Soms haken mensen na een tijdje af. De aarzeling heeft ook te maken met het feit dat gemeenten de bewoners graag duidelijkheid en zekerheid willen bieden, terwijl dat niet altijd kan aan het begin van een proces.

“Meer aandacht voor energieke samenleving? Weet ik niet. We vragen al veel van bewoners, kunnen we nog meer vragen? Willen bewoners dat en kunnen wij goed uitleggen waarom dat zinvol is? We vragen immers tijd en inzet van bewoners en ondernemers.”

De rollen van de gemeente in de energieke samenleving

Op de vraag wat de rol van de gemeente zou moeten zijn in de energieke samenleving, kiezen de meeste respondenten meerdere opties (zie Figuur 6). Als reden hiervoor wordt aangegeven dat de gemeente meerdere rollen op zich kan nemen, afhankelijk van een specifieke situatie of deelonderwerp. De twee opties die bij deze vraag het meest zijn gekozen zijn Een rol waarbij de gemeente zorgt dat andere groepen uit de samenleving goed geïnformeerd zijn (22 respondenten) en Een rol waarbij de gemeente faciliteert, maar waarbij het eigenaarschap bij bewoners en andere lokale groepen uit de samenleving ligt (21 respondenten).

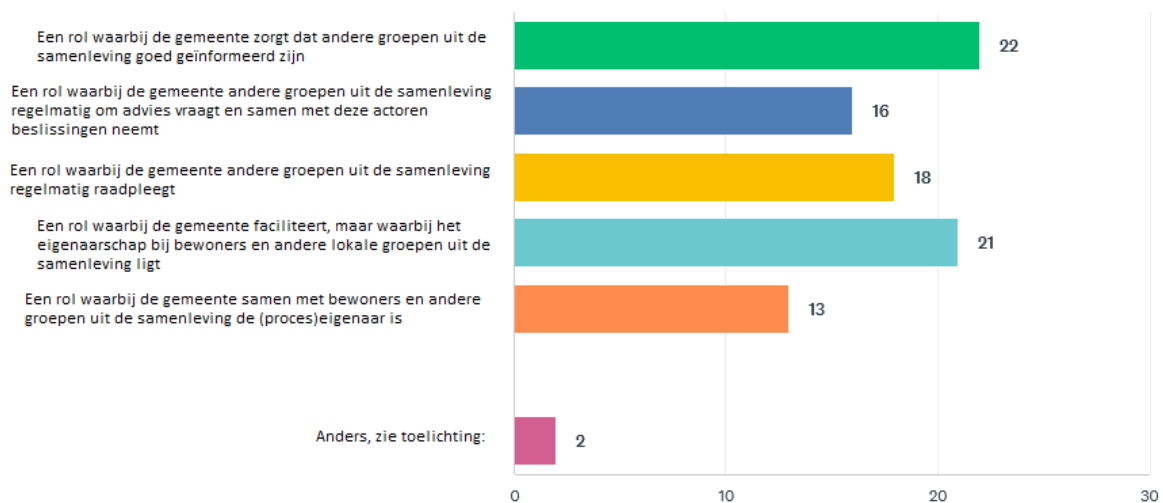

Deze faciliterende rol wordt van oudsher (sinds de opkomst van de netwerksamenleving en de decentralisatie van overheidstaken) gekozen voor het mogelijk maken, ondersteunen of stimuleren van activiteiten waarin zij niet de leiding heeft, met de gedachte dat initiatieven uit de samenleving meer ruimte krijgen, wanneer de overheid zich meer bescheiden opstelt. Dit kan natuurlijk wel worstelingen met zich meebrengen, aangezien de energietransitie-trajecten ook andere rollen van de overheid vragen.

“De rol van de gemeente is per proces anders. Soms ondersteunen en faciliteren, zorgen dat partijen bij elkaar komen. Andere keer weer regie nemen en uitvoeren.”

“Je pakt de rol die op dat moment het beste bij de inwoners past en waarbij de inwoners aangeven welke rol zij van de gemeente verwachten en welke ze zelf willen nemen. Elke keer zoek je de best passende rol.”

Welke rol zou volgens u de gemeente moeten spelen in de energieke samenleving? (meer antwoorden mogelijk):

Figuur 6: Resultaten op vraag 6 uit de enquête.

In de vervolgesprekken werd bevestigd dat de rol van de gemeente per proces, fase in dat proces, wijk of buurt verschillend kan zijn. Dat hangt van verschillende zaken af. Bijvoorbeeld of de gemeente initiatiefnemer is van een proces of niet, hoe een wijk of buurt is georganiseerd, wat de (sociaal-economische) situatie is in een wijk of buurt, etc. Daar is dus geen eenduidig antwoord op te geven en dat kwam in alle gesprekken terug. Ook kwam uit de gesprekken naar voren dat de respondenten weldegelijk worstelingen (en beperkingen) ervaren bij het bepalen en uiten van hun rol.

“Het lijken tegengestelde rollen, maar als je het bekijkt vanuit hoe de diverse bewoners er naar kijken, dan kun je als gemeente steeds aansluiten op die specifieke

doelgroep-behoefte. Wij hebben in onze gemeente dus ook een specifieke participatiepiramide ingericht met diverse maten van actieve rol van de gemeente.”

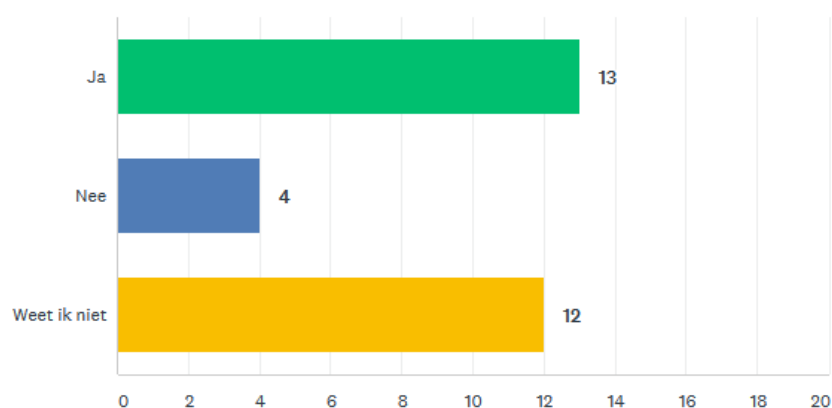
“Bij woningen hebben we nog niet echt een manier om bewoners te ontzorgen, dat is ook op collectief niveau een uitdaging. Hoe ga je mensen meer begeleiden richting realisatie, terwijl je wel de onafhankelijkheid waarborgt? Hoe betrekken we marktpartijen daar ook goed bij? Bij corporaties en bij de overheid zit daar toch een soort angst, om je aan marktpartijen te verbinden. Het moet echt verder dan alleen informeren en adviseren en dat moet ook nog verder worden uitgebreid. Maar dat loop allemaal in de papieren, dus dat is vooral ook een financiële uitdaging voor de gemeente.”

The Right to Challenge

Het Right to Challenge (RtC) staat voor ‘het Recht om Uit te dagen’. De kern van de aanpak is dat een groep (georganiseerde) bewoners taken van gemeenten kunnen overnemen als zij denken dat het anders, beter, slimmer en/of goedkoper kan. In de tabel in Figuur 7 is te zien dat 13 respondenten aangeven dat hun gemeente openstaat of al bezig is met ‘the Right to Challenge’ vanuit lokale groepen. Vier respondenten geven aan hier (nog) niet mee bezig te zijn. Ook geeft een groot deel van de respondenten (12 van de 29) aan dat ze het niet weten. Dit beeld komt ook terug in de gesprekken; veel respondenten kennen de aanpak niet of weten er niet genoeg van af.

Is uw gemeente bezig met, of staat zij open voor ‘the right to challenge’ vanuit lokale groepen?

Beantwoord: 29 Overgeslagen: 0

Figuur 7: Resultaten op vraag 7 uit de enquête.

“Right to Challenge zegt mij niet zoveel, je ziet wel steeds meer dat de kernen mondiger worden en de weg naar de politiek makkelijk vinden. Komt ook doordat we een kleine gemeente zijn, dan zijn de lijnen al snel wat korter.”

“Er is ooit wel een Right to Challenge plan geschreven op verzoek van de SP, maar er

is nooit echt gebruik van gemaakt. Weet eerlijk gezegd niet of die regeling nog 'leeft', misschien wel."

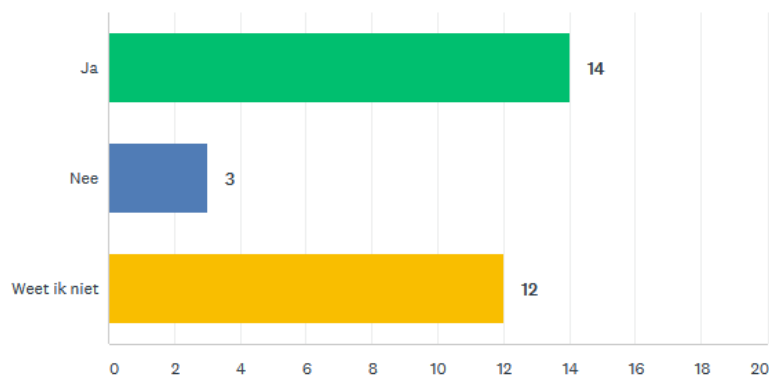
Een burgerberaad voor lokaal klimaatbeleid

Ongeveer de helft van de respondenten (14 van de 29) geeft aan dat hun gemeente al bezig is, of wel open staat voor een burgerberaad gericht op klimaatbeleid. Drie respondenten geven aan hier (nog) niet mee bezig te zijn. Ook hierbij geeft een groot deel van de respondenten (12 van de 29) aan dat ze (nog) niet weten of hieraan invulling wordt gegeven of hoe de visie hierop is vanuit de gemeente.

"Het speelt nog niet echt. Maar als het komt, zo'n burgerberaad bijvoorbeeld, wordt het wel lastig voor de gemeente. Wat gaat het precies betekenen en wat voor invulling krijgt het?"

Is uw gemeente bezig met, of staat zij open voor een burgerberaad gericht op klimaatbeleid?

Beantwoord: 29 Overgeslagen: 0

Figuur 8: Resultaten op vraag 8 uit de enquête.

In de vervolgesprekken waren de reacties wisselend. Wat hier uit naar voren kwam is dat het duidelijk moet zijn wat precies de rol zou zijn van een dergelijk platform. Daarnaast hangt dit ook weer samen met de cultuur in de gemeente; in sommige gemeenten zijn dorps- of wijkraden al langer een onderdeel van de governancestructuur van de gemeente, terwijl deze structuren in andere gemeenten heel anders zijn opgebouwd.

"Zeker voorstander van een burgerberaad. Het zal zeker goed werken om de burgers via de burgerberaad ruimte te geven mee te doen. Helaas hebben we dat in een eerdere traject niet gedaan aan het begin van deze transitie en hebben we alles zelf willen bedenken en dat is niet altijd goed gegaan."

"Noem het vooral geen burgerberaad, dat zorgt voor tegenstand."

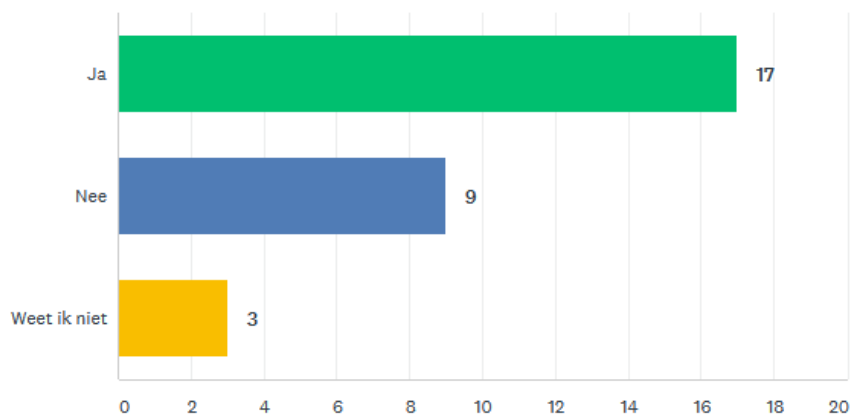
Een coöperatief energieloket en de rol van energiecoöperaties

Meer dan de helft van de respondenten (17 van de 29) geeft aan dat hun gemeente reeds een coöperatief energieloket heeft of dit overweegt. Hierin zou bijvoorbeeld de lokale energiecoöperatie een rol hebben (zie Figuur 9). Ook geven 9 respondenten aan geen coöperatief energieloket te hebben. Uit gesprekken blijkt wel dat er veel en actieve samenwerking is met de lokale energiecoöperatie(s) en regionale samenwerkingsvormen. Dit is niet perse in de vorm van een coöperatief energieloket.

“De lokale energiecoöperatie is wel een betrokken partij die mogelijk ook verder bij het duurzaamheidsloket betrokken raakt. Ze hebben wel duidelijk aangegeven dat ze niet onder de vlag van de gemeente willen komen, ze willen hun onafhankelijkheid echt borgen.”

Heeft of overweegt uw gemeente een coöperatief energieloket, waarin bijvoorbeeld de lokale energiecoöperatie een rol heeft?

Beantwoord: 29 Overgeslagen: 0

Figuur 9: Resultaten op vraag 9 uit de enquête.

“Er is hier maar één energiecoöperatie actief, het is voor de meeste mensen wel lastig om dat op te starten. We denken wel dat een energiecoöperatie een hele goede vorm is. Daarom hebben we vanuit de gemeente een energiecoöperatie gevormd, die ondersteunt de ontwikkeling. Het is ook de bedoeling dat die energiecoöperatie een belangrijke rol kan pakken in grootschalige ontwikkelingen, om het lokaal eigenaarschap daarin te borgen. Initiatieven vanuit deze energiecoöperatie zouden ook meer kans maken bij bijvoorbeeld de Raad dan commerciële partijen.”

“Er is geen coöperatief energieloket, wel een duurzaam bouwloket op regionaal niveau. Ze gaan wel volgend jaar kijken hoe ze verder willen met een energieloket en wat voor voorwaarden ze daar aan willen stellen.”

Ondersteuningsbehoeften

Het thema energieke samenleving is voor velen een ingewikkeld proces waarbij een goed overzicht en juiste aanpak als erg belangrijk worden ervaren. In de enquête hebben wij bij de respondenten ook nagevraagd wat zij momenteel als belemmering ervaren en welke ondersteuning zij denken nodig te hebben. Een aantal ondersteuningsbehoeften die uit de enquête en het nabellen van respondenten naar voren kwamen zijn:

- Voorbeelden van wijkuitvoeringsplannen;
- Overzicht van financieringsmogelijkheden;
- Lobby naar Rijksoverheid voor meer capaciteit (geld en menskracht);
- Goede voorbeelden en methoden om met bewoners te communiceren;
- Webinars en bijeenkomsten voor delen kennis en ervaringen;
- Kennis en expertise voor versnelling en verbreding van wijkprocessen;
- Landelijk agenderen van de behoeften van gemeenten.

Conclusies

Klimaatverbond Nederland ziet de energieke samenleving als een samenspel tussen de overheid, het bedrijfsleven en bewoners in de totstandkoming en uitvoering van klimaatbeleid. Hierdoor vonden wij het van belang om bij onze leden na te gaan hoe zij de samenwerking tussen de verschillende actoren binnen en buiten hun organisatie ervaren, welke rol(len) zij voor zichzelf zien en welke behoeftes er bestaan als het gaat om de energieke samenleving in lokaal klimaatbeleid.

Uit deze enquête (met in totaal 29 respondenten en 11 vervolggesprekken) blijkt dat vrijwel alle respondenten dit een belangrijk vraagstuk vinden, waar meer aandacht voor moet komen. Ruim de helft van de respondenten vindt dat de samenwerking in hun gemeente goed geborgd is. Uit vervolggesprekken blijkt daar soms nog wel wat nuance in te zitten. Zo werd duidelijk dat vaak de samenwerking binnen het eigen team wel goed geborgd was, maar dat het niet perse het geval was in de organisatie als geheel.

De meeste gemeenten geven aan op meerdere manieren bezig te zijn met de energieke samenleving. Zo wordt er veel ingezet op de samenwerking met bewoners (initiatieven) en (lokale) bedrijven bij het verduurzamen van wijken, alsmede om bewoners (divers en representatief) vroeg deel te laten nemen aan de planvorming. Ook wordt door henzelf meerdere manieren aangegeven waarop zij de aandacht en inzet op dit vraagstuk kunnen vergroten. Verder blijkt uit dit verkennend onderzoek dat bijna alle gemeenten wel een richting hebben en handelen naar een bepaalde visie, maar deze komt (nog) niet altijd tot uiting in 'beleid of visie op papier' voor dit specifieke vraagstuk.

Tevens zijn we ingegaan op de vraag wat de rol van de gemeente zou moeten zijn in de energieke samenleving. De meeste respondenten kozen meerdere opties, met

als reden dat de gemeente meerdere rollen op zich kan/moet nemen, afhankelijk van een specifieke situatie of deelonderwerp. De wens van lokale overheden om te 'faciliteren' kwam ook hier terug, aangezien een informerende en faciliterende rol als meest gepast en herkenbaar werden genoemd door de respondenten. Deze wens valt te verklaren door de opkomst van de netwerksamenleving en de decentralisatie van overheidstaken. De faciliterende rol van een gemeente omvat activiteiten die te maken hebben met het mogelijk maken, ondersteunen of stimuleren van activiteiten waarin zij niet de leiding heeft. De grondgedachte hierbij is dat initiatieven uit de samenleving meer ruimte krijgen en eigenaarschap voelen naarmate de overheid zich meer bescheiden opstelt. En als gevolg van een gelijkblijvende behoefte bij de samenleving, ontstaat nieuwe ruimte voor ondernemerschap en (private) burgerinitiatieven. Wel wordt gemerkt dat deze denk- en werkwijze ook worstelingen met zich mee kan brengen, aangezien de trajecten binnen de energietransitie vaak ook andere rollen van de overheid vragen.

Verder is er een wisselend beeld bij de respondenten als het gaat om manieren om inspraak en zeggenschap aan de bewoners te faciliteren. Veel gemeenten hebben een actieve energiecoöperatie, energieloket en/of werken regionaal samen. Er komt naar voren dat er veel behoefte is aan voorbeelden van andere wijkaanpakken en goed werkende voorbeelden en methoden om met bewoners te communiceren. Het overgrote deel van de respondenten geeft aan toch moeite te hebben om een bredere, grotere groep uit de samenleving te bereiken en te kunnen betrekken bij de plannen en processen. Andere behoeften die veel worden genoemd zijn een duidelijk overzicht van financieringsmogelijkheden en de agendering naar Rijksoverheid voor meer capaciteit (geld en menskracht).

Hoe gaan wij nu verder?

Klimaatverbond Nederland is een wegbereider, wat betekent dat Klimaatverbond zich bezig houdt met thema's en instrumenten waarop nog (ontwikkel- of experimenteer)werk gedaan moet worden voordat lokale overheden er breed mee aan de slag kunnen. Voor de energieke samenleving bestaat deze wegbereidersrol voornamelijk uit het faciliteren van een betere samenwerking tussen overheden, bedrijven en bewoners, door middel van kennisdeling tussen en het verbinden van actoren. Daarnaast willen we zorgen dat er een goede (kennis)uitwisseling ontstaat binnen en tussen gemeenten, over succesvolle projecten en de processen die daartoe hebben geleid, maar ook over leerpunten. Met dit onderzoek hebben we een begin gemaakt en zullen wij in de komende tijd de koers bepalen en dit vraagstuk een vervolg te geven. Hierbij zullen we voornamelijk kijken hoe we zo goed mogelijk in kunnen spelen op de bovengenoemde behoeften die bij de gemeenten spelen.